

УДК 378.091.313

МЕТОДИКА ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Мироненко Т.П., Добровольська Л.С., Рудичик О.М.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті розкрито сутність методики предметно-мовного інтегрованого навчання. Автори надають порівняльний аналіз визначення та характеристик предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) на сучасному етапі розвитку лінгводидактики. Визначено, що на практиці застосовують три основні моделі CLIL, про що свідчить застосування певної кількості елементів методики занурення. Визначено, що методика предметно-мовного інтегрованого навчання де іноземна мова розглядається як засіб навчання є одним із оптимальних шляхів досягнення достатнього рівня володіння іноземною мовою для професійного спілкування. **Ключові слова:** предметно-мовне інтегроване навчання, методика CLIL, навчальний матеріал, подвійне навчання, метод навчання, підхід до викладання, мова як засіб навчання, професійне навчання.

Постановка проблеми. Приєднання українських закладів вищої освіти до Болонської декларації висуває нові умови до організації підготовки фахівців здатних побудувати особистісний підхід в навчанні та майбутній професії. Сучасна професійна підготовка у закладах вищої освіти передбачає не тільки отримання студентами нових знань і компетенцій, а й прийняття професійних цінностей і норм, усвідомлення себе в професії, придбання почуття єдності з професійною групою. Саме тому невід'ємним компонентом конкурентоспроможності фахівця вважається знання іноземної мови. У процесі підготовки студентів вищих навчальних закладів значна увага приділяється врахуванню фахової специфіки при навчанні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань професійної діяльності. Відповідно перед методикою викладання іноземних мов стоїть завдання пошуку оптимальних шляхів досягнення достатнього рівня володіння іноземною мовою для професійного спілкування. Одним з таких оптимальних шляхів є впровадження в навчальний процес предметно-мовного інтегрованого навчання, а саме методики CLIL, де іноземна мова розглядається як засіб навчання. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання заснована на основних фундаментальних положеннях, зокрема принципу іншомовного занурення.

Як відомо, мультилінгвістична освіта поклала початок переосмисленню комунікативних методів навчання та змінила співвідношення рідної та іноземної мови в освітньому процесі. Здобувач вищої освіти в університеті повинен приділяти увагу не лише професійним навичкам, але, паралельно з тим, і знанням іноземних мов, англійської – у першу чергу. Саме тому, методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) вважається важливим інструментом для досягнення вищезазначених характеристик [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній методиці питання іншомовного занурення на основі використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) достатньо широко вивчалось в роботах таких вчених як P. Calvé, J. Cummins, A. Safty, K. Clark, C.L. Walker, P. Mehisto, D. March, M.J.F. Martin Koostöös K.Völli ja H. Asseriga [9]. Вищевказаними вченими зроблено значний внесок в роз-

робку даної методики навчання іноземних мов, натомість не всі враховують специфіку професійної підготовки випускників на основі професійно-орієнтованих навчальних матеріалів. У вітчизняній методиці на даний час є певні досягнення щодо дослідження програм занурення та їх адаптації до умов української вищої школи. Про це свідчать дослідження Р.Ю. Мартиной, О.Б. Тарнопольського, С.П. Кожушко, З.М. Корневої та інших.

Так, у зарубіжній методиці професійного навчання існують два визначення методу «занурення», а саме: 1) за твердженням К. Clark – «занурення» це метод навчання іноземної мови шляхом викладання однієї чи кількох дисциплін на цій мові; 2) інші вчені вважають, що занурення – це специфічний тип інтегрованого навчання іноземної мови, метою якого є оволодіння мовою для спеціальної мети, а саме для професійного становлення [3].

Термін CLIL (предметно-мовне інтегроване навчання) був визначений Д.Маршем (Фінляндія), який визначив його як підхід до освітнього процесу, який базувався на зв'язках першої (рідної) мови та мови, що вивчається. У його роботах учений пропонує «використовувати мову, щоб вчитися та вчитися, щоб використовувати мову». Учений також зазначає, що CLIL передбачає вивчення мови, але на фоновому рівні, оскільки CLIL – це вивчення мови без відокремленого її викладання [2]. Тобто, Д. Марш підкреслює, що із застосуванням учбових ситуацій, в яких навчальні предмети або частка навчальних предметів вивчається іноземною мовою, вивчається сама навчальний предмет засобами іноземної мови.

Необхідно відмітити, що професійно орієнтоване навчання іноземних мов, навчання через зміст та занурення розрізняються ступенем концентрації на мовних явищах. Усі форми навчання з урахуванням вищезазначеної методики слугують для оволодіння студентами іноземною мовою з метою професійного спілкування або професійних цілей. Таким чином, у професійно спрямованому навчанні вся увага викладача та студентів сконцентрована на мові, що притаманні тієї чи іншої спеціальності. Увага учнів фокусується на предметному змісті певної спеціальності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В Україні дослідження, що були проведені раніше спрямовані на розробку

наступних іншомовних курсів занурення в Україні: «Біологія» (Г. Турчинова) та «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» (З.М. Корнева). Зарубіжний досвід свідчить про створення спеціальних курсів за потребами – English for Specific Purposes (P.C. Robinson, C. Kennedy, B. Coffey, T. Hutchinson), що передбачає навчання мови для спеціальних цілей.

Проблема ефективності запровадження методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у процесі професійної підготовки фахівців різних спеціальностей на основі професійно спрямованих навчальних матеріалів не достатньо вивчена у сучасній методиці. Саме тому, на рівні занурення, що буде відбуватися на заняттях з іноземної мови за науково-професійним спрямуванням спеціальна мовна підтримка стане суто імпліцитною (особливо, якщо заняття з фахової дисципліни іноземною мовою (занурення) проводить носій цієї мови, який не володіє рідною мовою студентів) [1].

Мета статті. Завдання статті полягає в теоретичному обґрунтуванні доцільності імплементації методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) у процесі професійної підготовки фахівців різних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалось, предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL) є реформаційною та революційною методикою викладання та визначається певними маркерами: навчання мови мовою або через мову [10], що розгалужує можливість короткої дефініції CLIL; часто визначається терміном – «парасолька», що узагальнює усі дані. Навчальні модулі та освітні програми за вищезазначеною методикою будуться навколо тісного переплетення різних дисциплін, що є основною тенденцією побудови навчальних планів та програм у Західній Європі.

Серед сучасних дослідників методики інтегрованого навчання ми виділяємо П. Мехісто, який є одним з фундаторів вчення про предметно-мовне інтегроване навчання, а саме взаємодію рідної мови з іноземними. У роботах П. Мехісто визначається особлива подвійна основа предметно-мовного інтегрованого навчання, оскільки CLIL передбачає одночасно вдосконалення професійних навичок паралельно з комунікативними вміннями мови. CLIL визначається, як реформаційна методика сучасної шкільної педагогіки, оскільки сама методика вимагає комплексних змін всередині в системі освітнього процесу від розкладу шкільних занять до підготовки фахівців здатних впроваджувати зазначену методику [5].

С.Джорджіо називає CLIL передовим напрямом у методиці викладання іноземної мови за кілька десятиліть, оскільки лексична складова є фундаментальною основою розвитку комунікативних вмінь. Учений зауважує, що, незважаючи на те, що методика CLIL є досить флективною і тим самим передбачає використання одночасно багатьох підходів, які враховують суб'єктивні характеристики учнів та вчителів, необхідно визначити основні рамки, оскільки ряд джерел трактують дефініцію методики предметно-мовного інтегрованого навчання не завжди однозначно. Визначення сутності CLIL, як сучасної методики є порівняно молодим, тому воно може

не вірно трактуватися паралельно з такими визначеннями:

– вивчення мови, як додаткового предмету (CLIL не передбачає окремого вивчення мови як предмету, перш за все, мова – це засіб, а комунікативні навички розвиваються на фоні основного контенту);

– це форма навчання лише для студентів, які мають високий рівень знань з основного предмету та іноземної мови відповідно (CLIL використовується з метою покращення рівня знань тих, хто навчається, підвищення вмотивованості та самосвідомості в процесі навчання, що означає що CLIL – не має поділу за рівнями знань, більше того, П. Мехісто зазначає, що інтегроване навчання дозволяє контролювати навантаження покладене на учня/студента, визначаючи інтенсивність вживання іноземної мови) [4];

– викладання дисципліни носієм іноземної мови (CLIL гарантує фахову підготовку, знання з чітко визначеної дисципліни, а питання, хто викладає носій іноземної мови чи рідної не є принциповим);

– вивчення матеріалу, який вже є засвоєний учнями (CLIL – навчання нового контенту) [6].

У зв'язку із вищезазначеним, С. Джорджіо виділяє ключові характеристики методики предметно-мовного інтегрованого навчання, а саме:

– предметні знання;

– баланс мови та введених знань.

Необхідно зазначити, що така «двовекторність» природи CLIL забезпечує третю особливо важливу характеристику інтегрованого навчання – розвиток навичок самонавчання та самоаналізу [2].

У системі вищої освіти України ідея впровадження елементів предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL – Content and Language Integrated Learning) в певній мірі відбувається у рамках сучасних освітніх тенденцій із впровадженням курсів занурення. Комбіновані заняття підвищують вмотивованість студентів та процес вивчення мови стає свідомим. Дослідження методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) сьогодні зосереджують основну увагу навколо особистості ті яких навчають, які здатні самостійно формувати свої потреби та коло власних професійних інтересів. Вивчення контексту, абстрагуючись від лінгвістичних проблем, і припинення постійного порівняння рідної та іноземної мов – є важливим кроком подолання мовного бар'єру. У рамках вітчизняної лінгводидактики CLIL враховує міжпредметні зв'язки, і базується на створенні штучного іншомовного середовища для мовного занурення в освітній процес.

Враховуючи широкий ряд позитивних відгуків та результатів успішної світової імплементації методики предметно-мовного інтегрованого навчання, існують і певні складності. До таких складностей можна віднести декілька компонентів:

– розклад занять з урахуванням CLIL повинен одразу враховувати три важливі етапи: зміст навчальної дисципліни, іноземна мова та її вживання в учбових ситуаціях;

– визначення іноземної мови одночасно як засобу так цілі навчання;

– недостатня кількість «спеціалістів – предметників» здатних проводити повноцінні інтегровані уроки іноземною мовою;

– адаптація та створення навчального матеріалу, який би задовольняв потреби інтегрованого навчання [8].

Саме тому, П. Мехісто визначає основні критерії відбору навчального матеріалу в рамках методики предметно-мовного інтегрованого навчання:

- 1) вікова відповідність;
- 2) відповідність до рівня знань тих, хто навчається (професійних та мовних);
- 3) рівень культурної компетенції;
- 4) когнітивні та соціальні навички [10].

Вищевикладені критерії є специфічними по своїй основі і саме тому, викладач повинен урахувати усі перелічені вище компоненти у процесі створення інтегрованих курсів.

Як свідчать результати досліджень лінгводидактики, особливості реалізації методу CLIL у різних країнах є різними залежно від обраної моделі її імплементації. Так, виділяються три основні моделі CLIL:

– soft (language-led) – із урахуванням лінгвістичних особливостей спеціального контексту, а саме використання окремих елементів методики заурення;

– hard (subject-led) – забезпечує вивчення половини навчальних предметів учбового плану іноземною мовою;

– partial immersion – займає проміжне положення, і використовується, коли деякі модулі/навчальні предмети вивчаються іноземною мовою у процесі фахової підготовки [5; 10].

З урахуванням того, що процес реформації вищої освіти в Україні на даному етапі перебуває у перехідному стані, деякі загальноосвітні школи вже активно практикують інтегровані уроки, проте кількість якісної кадрової підготовки – вчителів із достатнім рівнем фахової та мовної компетенцій ще не повністю досягнута. Тому, кафедра англійської мови і літератури МНУ імені В.О. Сухомлинського у процесі професійно орі-

єнтованої підготовки магістрів застосовує третю модель імплементації CLIL, яка займає проміжне положення – викладання певних фундаментальних дисциплін проводиться на англійській мові, що в свою чергу забезпечує вмотивованість навчання, удосконалення комунікативних умінь та формування міжкультурної свідомості.

Для успішного досягнення розвитку інтегрованих умінь у процесі професійної підготовки магістрів вважаємо за необхідне дотримання таких умов:

– дотично першого виду діяльності: а) інформаційна готовність до сприйняття матеріалу курсу, ерудиція і знання у галузі професійної дисципліни;

б) психологічна готовність до аналізу, синтезу, індукції, дедукції і висновку у зв'язку із професійно спрямованою інформацією;

– дотично другого виду діяльності: а) готовність до здійснення мовленнєвої діяльності на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу;

б) готовність до сприйняття нової мовленнєвої інформації, що містять тексти професійної направленості.

Висновки і пропозиції. Отже, необхідність володіння іноземними мовами є очевидним поясненням необхідності впровадження методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL), так як вона пропонує одночасно опанувати майбутню професію і, паралельно з тим, розвивати іншомовні комунікативні вміння. Спираючись на те, що значна частина досліджень в сфері інтегрованого навчання основною мірою формується навколо шкільної освіти, та проаналізувавши флективність підходів в контексті самої методики, можливо зробити висновок про те, що її імплементації в сфері вищої освіти однозначно можлива і є плідним полем як для теоретичних досліджень, так і для практичних впроваджень.

Список літератури:

1. CLIL in higher Education. Towards a Multilingual Language Policy / Inmaculada Fortanet – Gomez. – Bristol. Bufalo. Toronto. – 2013. – 284 p.
2. David Marsh. Introduction: Content and Language Integrated Learning. – Oxford. – 2009. – 178 p.
3. Diverse Contexts Converging Goals. CLIL in Europe / David Marsh, Dieter Walf. – Oxford. – 2007. – 362 p.
4. Ena Harrop. Content and language integrated learning (CLIL). Limitation and possibilities. – Encuentro. – № 12. – 2012. – P. 75–70.
5. Peeter Mehisto. Criteria for producing CLIL learning materials. – Encuentro. – № 12. – 2012. – P. 15–33.
6. Planning Tools for Teachers / Do Coyle. – University of Nottingham. – 2005. – 17 p.
7. Putting CLIL into Practice / Phil Ball, Keith Kelly, John Clegg. – Oxford. – 2015. – 336 p.
8. The CLIL Guidebook / Sandra Attard Montalto, Linddsay Walter, Maria Theodorou, Kleoniki Chrusanthou. – Lifelong Learning Programme. – 2015. – 51 p.
9. Teaching through a foreign Language. A guide for teachers and schools to using foreign language in content teaching / Maria Pavesi, Daniels Bertocchi, Marie Hofmannova, Monika Kazianka. – Tie Clil. – 2001. – 32 p.
10. Uncovering CLIL. Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education / Peeter Mehisto, David March, Maria Jesus Fringols. – Macmillan Books for Teachers. – 2008. – 240 p.

Мироненко Т.П., Добровольская Л.С., Рудичик О.М.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

МЕТОДИКА ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОГО ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ КАК СПОСОБ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Аннотация

В статье раскрыта сущность методики предметно-языкового интегрированного обучения. Авторы провели сравнительный анализ определения и характеристики методики интегрированного языкового обучения (CLIL) на современном этапе развития лингводидактики. Определено, что на практике применяют три основных модели CLIL, о чем свидетельствует применение определенного количества элементов методики погружения. Определено, что методика предметно-языкового интегрированного обучения, где иностранный язык рассматривается как средство обучения, является одним из оптимальных путей достижения достаточного уровня владения иностранным языком для профессионального общения.

Ключевые слова: предметно-языковое интегрированное обучение, методика CLIL, учебный материал, обучение двум предметам, подход к преподаванию, язык, как средство обучения, профессиональное обучение.

Myronenko T.P., Dobrovolska L.S., Rudychik O.M.

Mykolaiv V.O. Sukhomlinskyi National University

CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING METHODOLOGY AS A MEANS FOR PROFESSIONAL TRAINING

Summary

The article deals with the meaning of content and language integrated learning methodology. The authors provide a comparative analysis of the definition and characteristics of content and language integrated learning (CLIL) at the present stage of development of linguodidactics. It is determined that three main models of CLIL are used in practice and they are characterized by the application of a certain number of elements of the immersion technique. It is proved that content and language integrated learning methodology where a foreign language is considered as a means of study is one of the best ways to achieve a sufficient level of foreign language proficiency for professional communication.

Keywords: language integrated learning, CLIL method, teaching materials, dual learning, teaching method, teaching approach, language as a learning tool, professional education.